

10. Implementacija logičkih sklopova

Implementacija logičkih sklopova

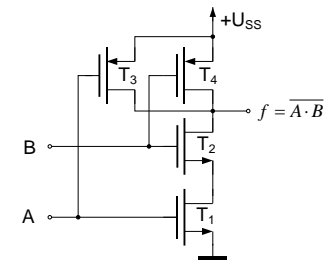
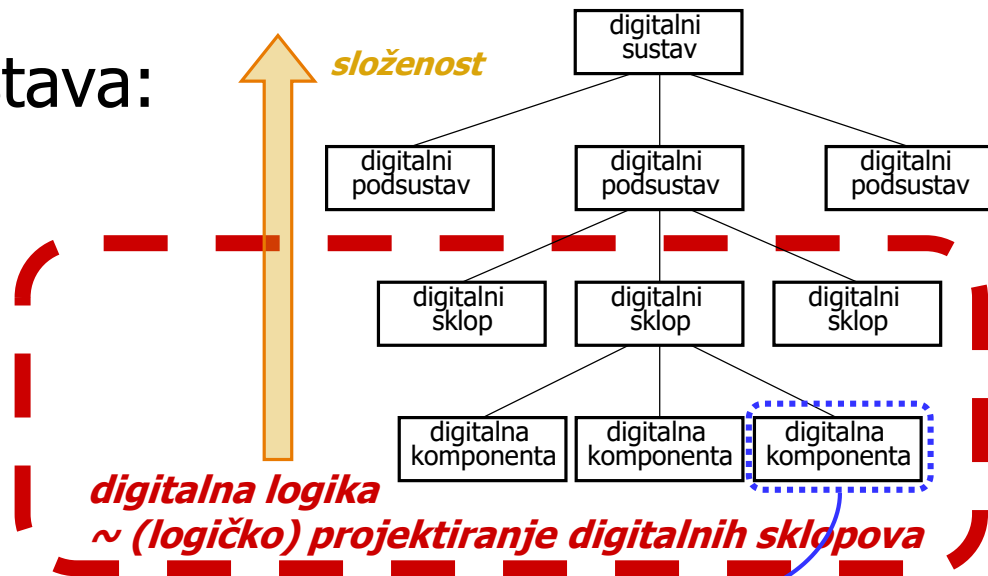
- *struktura* digitalnog sustava:

- podsustavi
- sklopovi
- komponente

- komponente:

- logička razina

- (mikro)elektronička razina
~ diktira mogućnosti međusobnog povezivanja komponenti u sklopove

Sadržaj predavanja

- **interpretacija logičkih vrijednosti**
- implementacije osnovnih logičkih sklopova
- implementacije drugih logičkih sklopova
- izvedbe logičkih sklopova u tehnologiji CMOS
- koncept integriranog sklopa
- električka svojstva integriranih izvedbi
- dinamička svojstva integriranih izvedbi
- skupine integriranih logičkih sklopova

Interpretacija logičkih vrijednosti

- prikaz logičkih vrijednosti naponskim razinama:

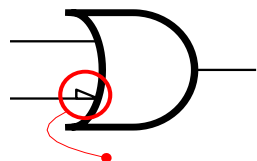
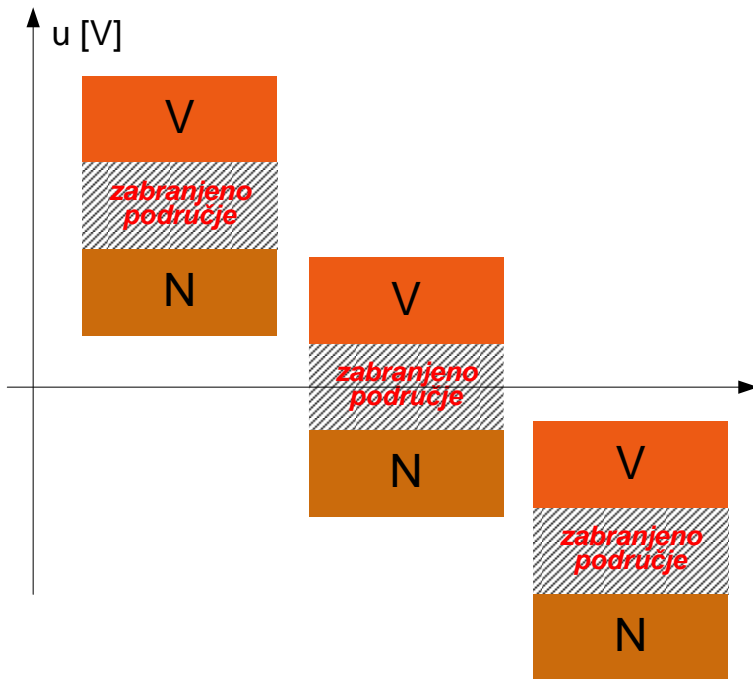
- *pozitivna logika:*

- viši napon ~ 1
- niži napon ~ 0

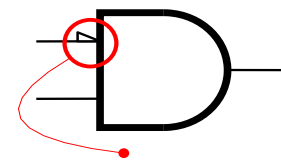
- *negativna logika:*

- viši napon ~ 0
- niži napon ~ 1

- uz liniju signala oznaka

signal u *negativnoj* logici

signal u *negativnoj* logici

Interpretacija logičkih vrijednosti

- interpretacija tablice kombinacija funkcije I naponskih razina

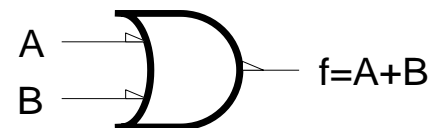
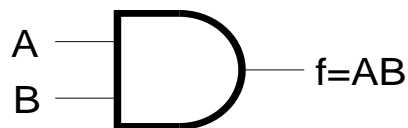
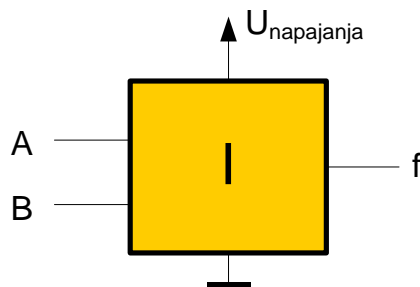
A	B	f
N	N	N
N	V	N
V	N	N
V	V	V

A	B	f
0	0	0
0	1	0
1	0	0
1	1	1

A	B	f
1	1	1
1	0	1
0	1	1
0	0	0

pozitivna
logika

negativna
logika

Interpretacija logičkih vrijednosti

- interpretacija tablice kombinacija funkcije ILI naponskih razina

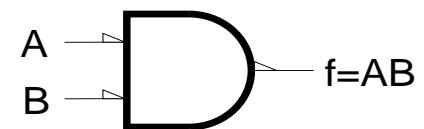
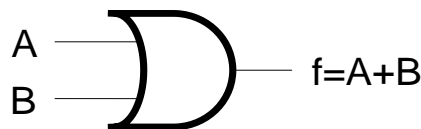
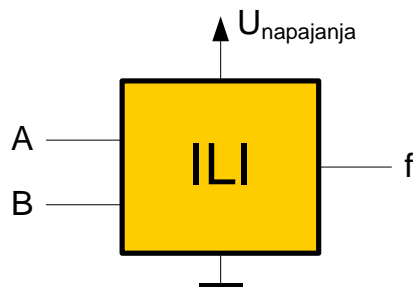
A	B	f
N	N	N
N	V	V
V	N	V
V	V	V

A	B	f
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	1

A	B	f
1	1	1
1	0	0
0	1	0
0	0	0

pozitivna
logika

negativna
logika

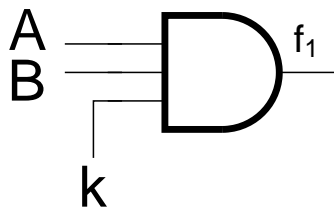

Interpretacija logičkih vrijednosti

- *dualnost* pozitivne i negativne logike:
 - funkcija I u pozitivnoj logici
~ funkcija ILI u negativnoj logici
 - funkcija ILI u pozitivnoj logici
~ funkcija I u negativnoj logici
 - negativna logika
~ *dual* logičke funkcije!

Interpretacija logičkih vrijednosti

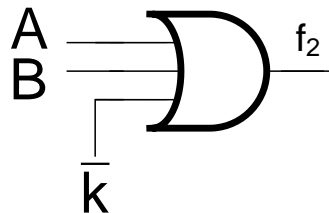
- *mješovita* logika:
 - primijenjene obje konvencije
 - prisustvo/odsustvo "trokutića"
~ oznaka *aktivne* razine (logičke 1)
 - primjena kod upravljačkih ulaza u logički sklop

$$f_1 = k \cdot (AB)$$

↑

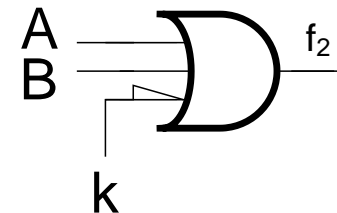
$$k = 1 \rightarrow f_1 = AB$$

$$f_2 = k + (A + B)$$

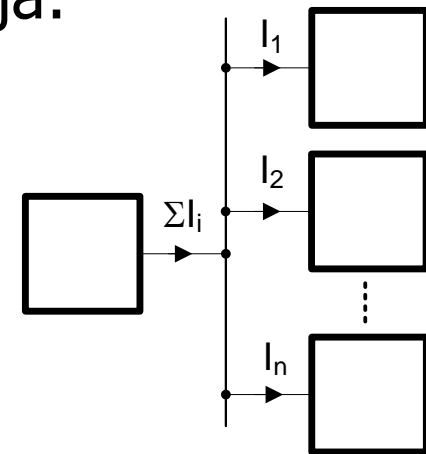
↑

$$k = 1 \rightarrow f_2 = A + B$$
$$\bar{k} = 0$$

Interpretacija logičkih vrijednosti

- strujna i naponska logika:
 - *naponska* logika
~ nositelj "informacije" (0 ili 1) naponska razina
 - *strujna* logika
~ nositelj "informacije" (0 ili 1) struja:
 - mogućnosti:
 - ima je/nema je
 - smjer
 - loša svojstva prilikom grananja
~ raspodjela na ulaze
narednog stupnja

Sadržaj predavanja

- interpretacija logičkih vrijednosti
- **implementacije osnovnih logičkih sklopova**
 - **izvedbe logičkih sklopova I i ILI**
 - **izvedbe invertora**
- implementacije drugih logičkih sklopova
- izvedbe logičkih sklopova u tehnologiji CMOS
- koncept integriranog sklopa
- električka svojstva integriranih izvedbi
- dinamička svojstva integriranih izvedbi
- skupine integriranih logičkih sklopova

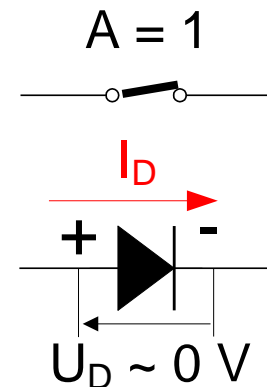
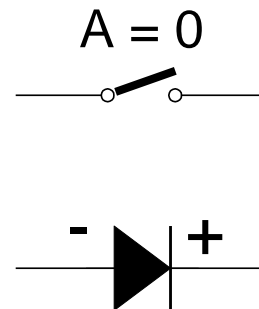

Izvedbe logičkih sklopova I i ILI

- *logički sklopovi*
 - ~ *elektroničke* izvedbe logičkih funkcija:
elektronički elementi *u režimu sklopke*
- osnovna izvedba *diodom*
 - ~ "diodni sklopovi" I i ILI
- *izvedenice* boljih električkih svojstava:
 - (NPN) bipolarni tranzistor
 - n-kanalni MOSFET
 - p-kanalni MOSFET

Izvedbe logičkih sklopova I i ILI

- *dioda kao sklopka:*
 - idealna dioda, $U_D \approx 0 \text{ V}$
~ upravljani mehanički kontakt
 - upravljanje = logička varijabla A
~ napon na elektrodama:
 - dioda *nepropusno* (reverzno) polarizirana
~ struja *ne* teče: $A = 0$
 - dioda *propusno* polarizirana
~ struje teče: $A = 1$

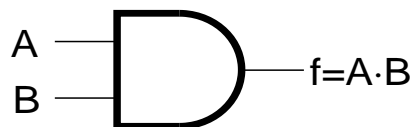
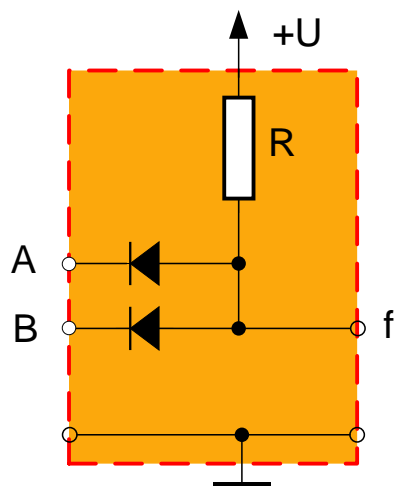
Izvedbe logičkih sklopova I i ILI

- *diodni sklop I* (pozitivna logika)

~ diodna mreža:

$V \sim +U$

$N \sim 0\text{ V}$

A	B	f
N	N	N
N	V	N
V	N	N
V	V	V

A	B	f
0	0	0
0	1	0
1	0	0
1	1	1

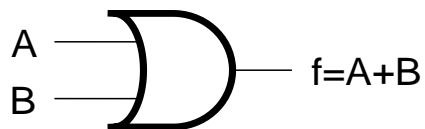
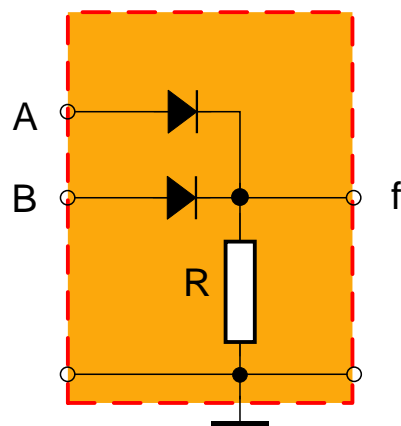
Izvedbe logičkih sklopova I i ILI

- *diodni sklop ILI* (pozitivna logika)

~ (također) diodna mreža:

$V \sim +U$

$N \sim 0\text{ V}$

A	B	f
N	N	N
N	V	V
V	N	V
V	V	V

A	B	f
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	1

Izvedbe invertora

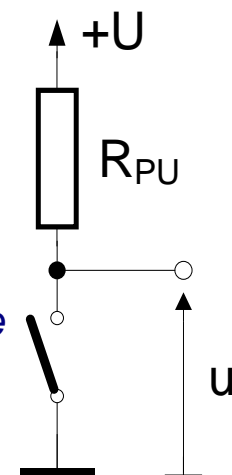
- izvedbe *invertora*
~ *tranzistorskom sklopkom*:
 - sklopka "priteže" u_{izl} na masu ($N \sim 0V$)
 - inače $u_{izl} = V$ ($V \sim +U$):
potrebno postaviti R prema $+U$
~ *pritezanje izlaza na napon napajanja*
(engl. Pull-Up, PU)

A	f
N	V
V	N

A	f
0	1
1	0

upravljanje

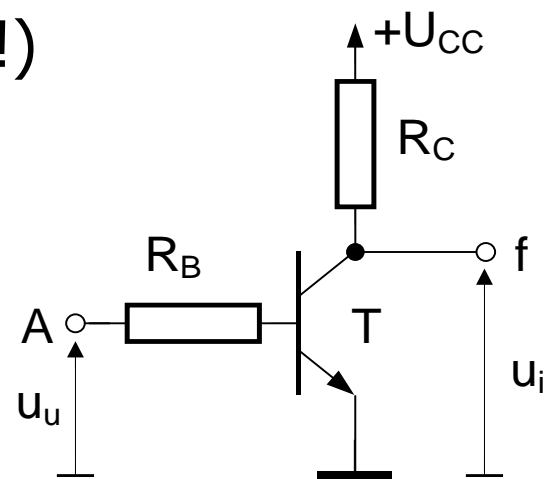

Izvedbe invertora

- izvedba invertora s *bipolarnim (NPN) tranzistorom*:
 - *pojačanje signala*
~ pobuda većeg broja ulaza narednog stupnja
 - *strujna pobuda*
~ $R_B \gg$ da pobuda (A) bude naponska!
 - pritezanje izlaza na U_{CC}
~ "pasivno" opterećenje $R_{PU} = R_C \approx k\Omega$
 $V \sim U_{CC}$ (bez opterećenja izlaza!)
 $N \sim U_{CS} \approx 0\text{ V}$

A	f
N	V
V	N

A	f
0	1
1	0

Izvedbe invertora

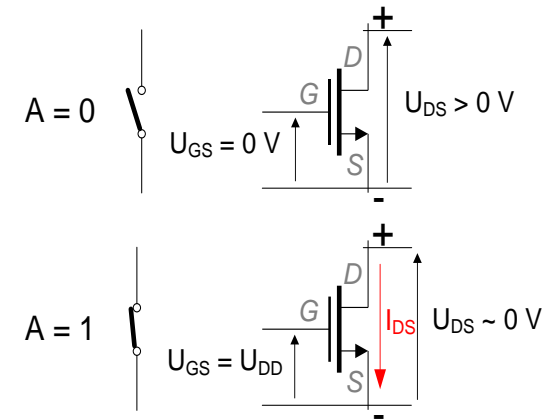
- *NMOS* (n-kanalni MOSFET) kao sklopka
~ vrlo pogodno rješenje:

- zapiranje:

$$A = 0 \sim N \sim U_{GS} = 0 \text{ V}$$

- zasićenje:

$$A = 1 \sim V \sim U_{GS} = U_{DD}$$

- *PMOS* (p-kanalni MOSFET) kao sklopka
~ *komplementarna* pobuda:

- zapiranje:

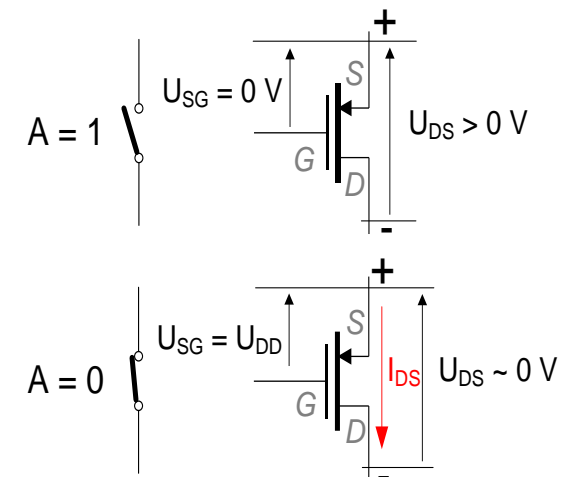
$$A = 1 \sim V \sim U_{SG} = 0 \text{ V}$$

($\rightarrow U_{GD} = U_{DD}$)

- zasićenje:

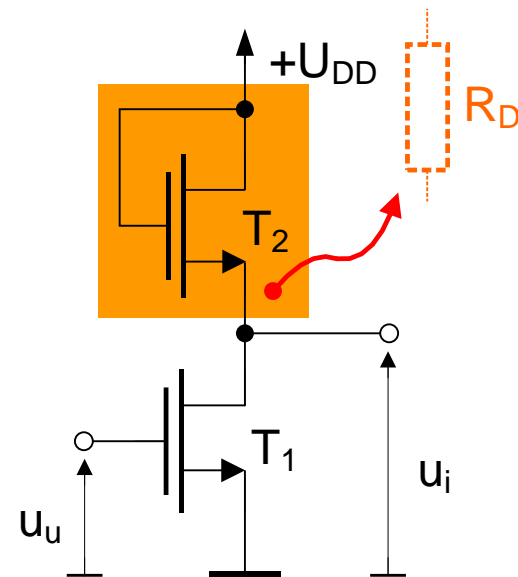
$$A = 0 \sim N \sim U_{SG} = U_{DD}$$

($\rightarrow U_{GD} = 0 \text{ V}$)

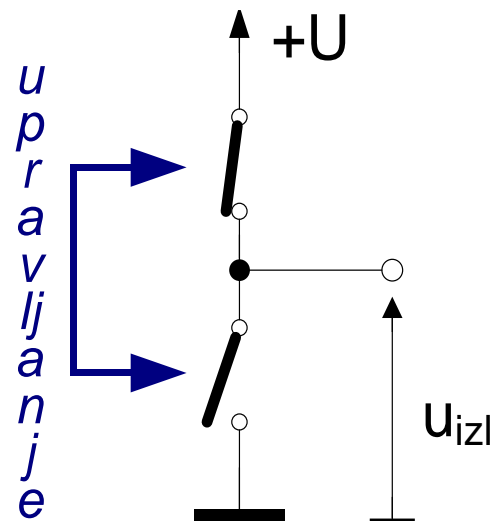
Izvedbe invertora

- izvedba invertora s *MOSFET*
~ tipično NMOS:
 - funkcijski identično rješenju s bipolarnim tranzistorom
 - *naponska* pobuda
~ troši manje snage ☺
 - $R_{PU} \sim T_2$ spojen kao dioda:
 $R_{PU} = R_{ekv} = R_D \approx 100 \text{ k}\Omega$
 - *spori* odziv $N \rightarrow V$ (na izlazu)
 - $t_r \gg t_f$
 - izolirana upravljačka elektroda
~ statički elektricitet
može probiti izolaciju! ☹

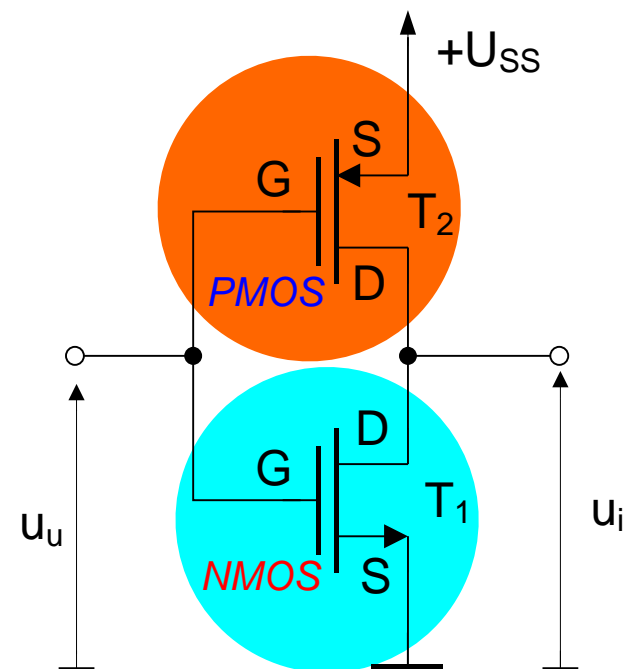
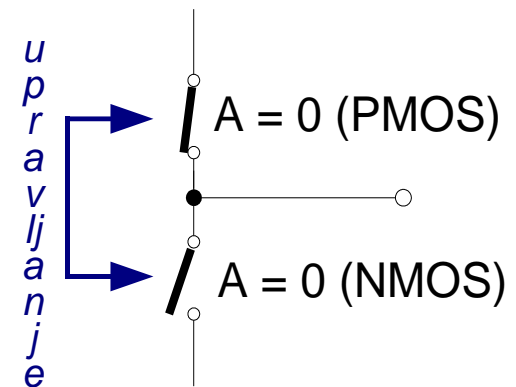
Izvedbe invertora

- poboljšanje izvedbe invertora u tehnologiji MOSFET
~ model sklopke "u protuspoju":
 - kontakti se zatvaraju *u protuspoju*:
nije potreban $R_{pU} = R_D$!
~ gotovo nikakva potrošnja!
 - brže rješenje
~ $t_r \approx t_f$
 - potrebno ostvariti
električki simetrične sklopke
~ *komplementarne* su!!!

Izvedbe invertora

- izvedba invertora s *CMOS* (engl. Complementary MOS)
~ sklopke u protuspoju:
 - naponska pobuda
 - statički elektricitet !!! ☹️
 - T_1 i T_2 električki simetrični
~ *komplementarni*
 - T_1 je NMOS
 - T_2 je PMOS (komplementarno ponašanje)
 - $t_r \approx t_f$
~ brže od NMOS! 😊 😊 😊
 - troši *najmanje* snage! 😊 😊 😊

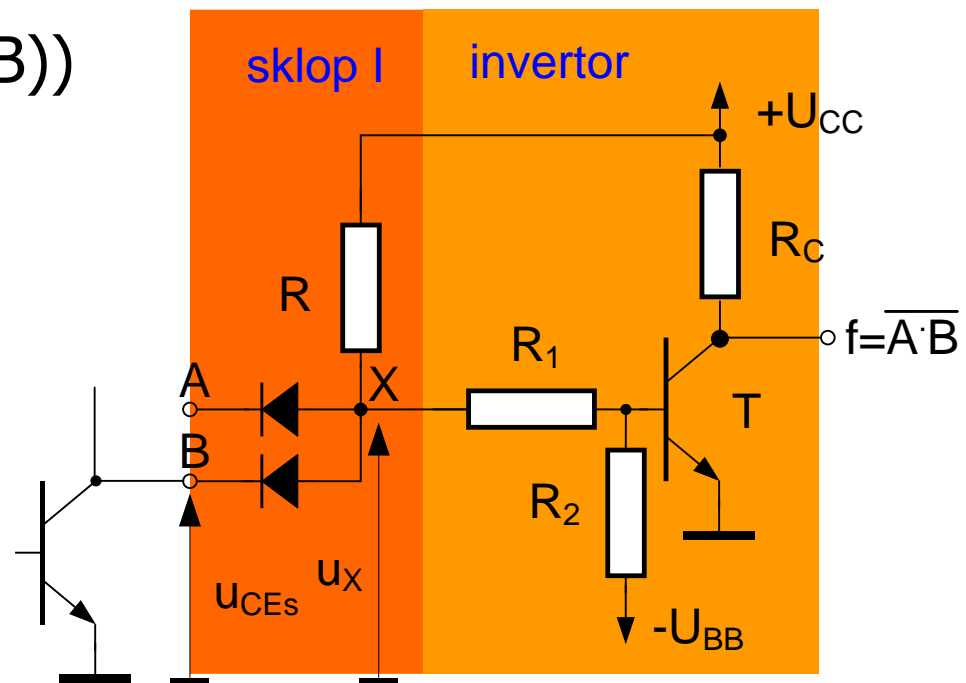

Sadržaj predavanja

- interpretacija logičkih vrijednosti
- implementacije osnovnih logičkih sklopova
- **implementacije drugih logičkih sklopova**
 - **izvedbe univerzalnih logičkih sklopova NI i NILI**
 - **direktno povezivanje izlaza**
- izvedbe logičkih sklopova u tehnologiji CMOS
- koncept integriranog sklopa
- električka svojstva integriranih izvedbi
- dinamička svojstva integriranih izvedbi
- skupine integriranih logičkih sklopova

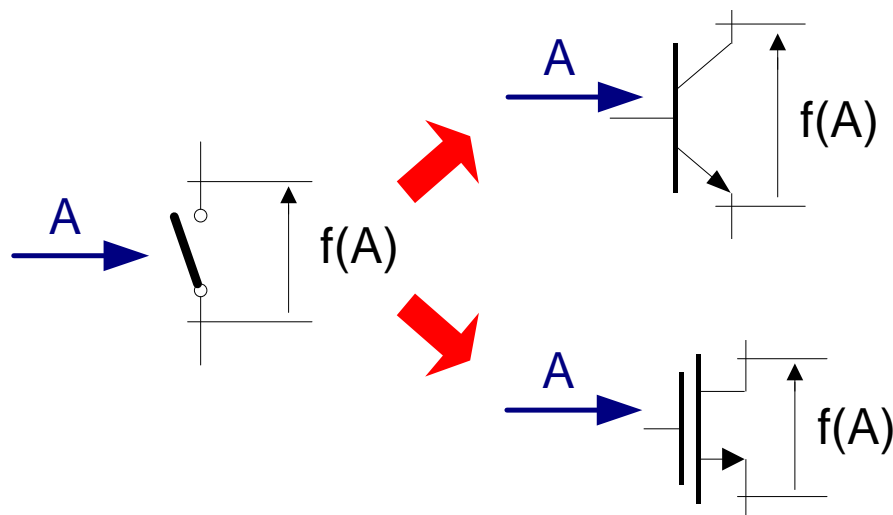
Izvedbe univerzalnih sklopova NI i NILI

- izvedba univerzalnog sklopa *kompozicijom funkcija* (kaskadiraanjem sklopova):
 - karakteristično za *bipolarnu* tehnologiju (BJT)
 - tipično $NI = NE \circ I$
 $\sim NI(A, B) = NE(I(A, B))$
 - *diodni* sklop I
 - invertor s BJT
 - *koncept* za čitav niz (bipolarnih) skupina integriranih logičkih sklopova

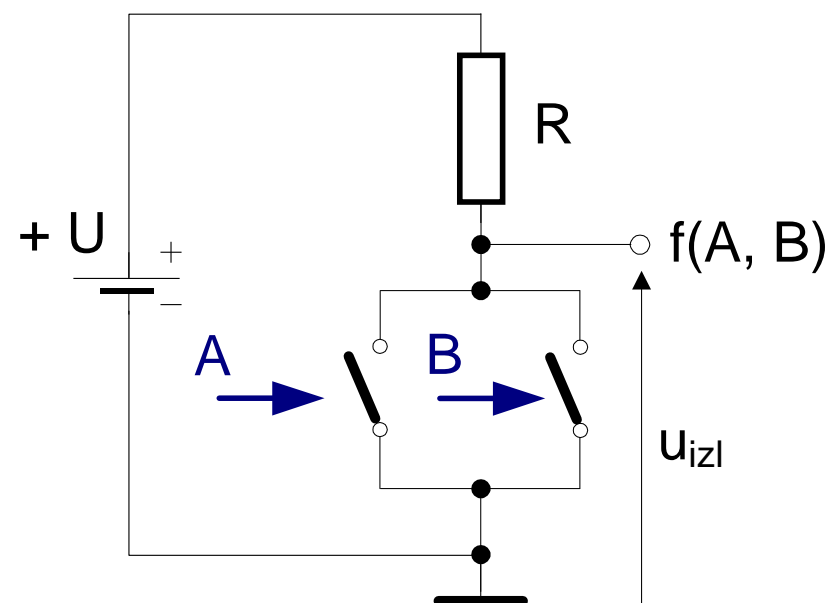
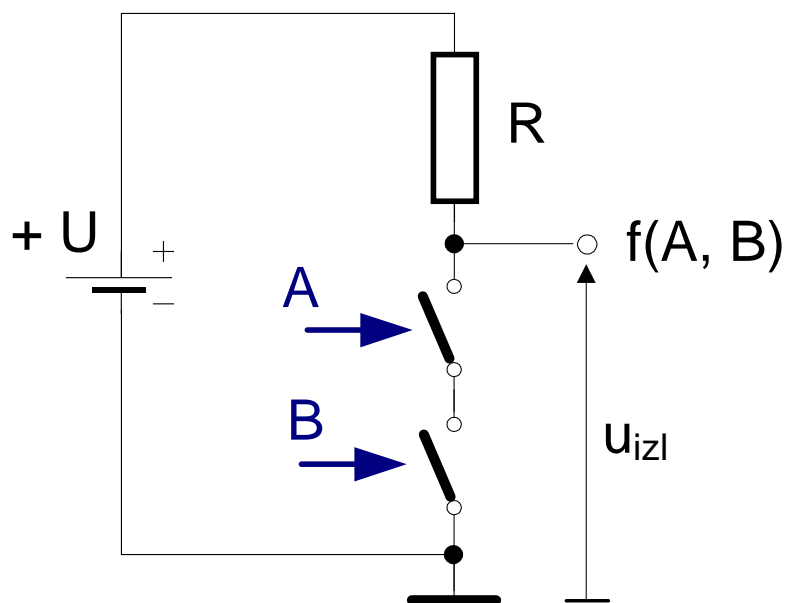
Izvedbe univerzalnih sklopova NI i NILI

- izvedba univerzalnog sklopa *direktnim povezivanjem tranzistora*:
 - bipolarna i MOSFET tehnologija
 - kombiniranje tranzistora:
 - serijski: sklop NI
 - paralelno: sklop NILI
 - tranzistori
~ upravljane sklopke

Izvedbe univerzalnih sklopova NI i NILI

- konceptne izvedbe univerzalnih sklopova (pozitivna logika):
 - *serijski* spoj sklopki \sim sklop NI
 - *paralelni* spoj sklopki \sim sklop NILI

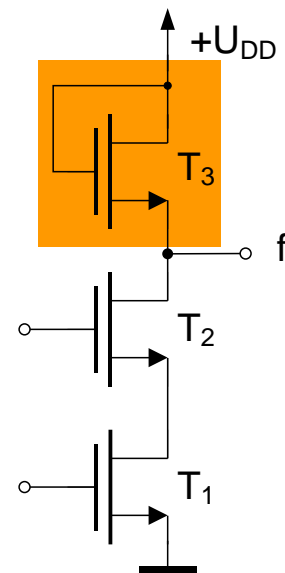
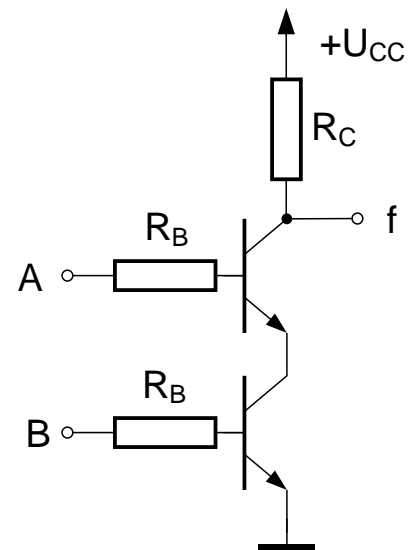

Izvedbe univerzalnih sklopova NI i NILI

- izvedba sklopa NI (pozitivna logika)
~ *serijski spoj tranzistora (kaskoda)*
 - $U_{izlN} = \sum U_S \text{ tranzistora} > 0 \text{ V}$
~ uglavnom se izbjegava
 - praktične izvedbe jedino u NMOS

A	B	f
N	N	V
N	V	V
V	N	V
V	V	N

A	B	f
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

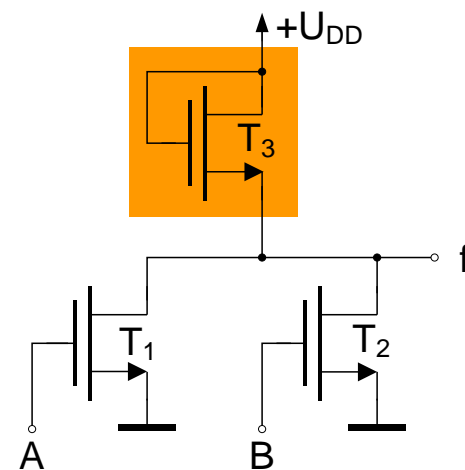
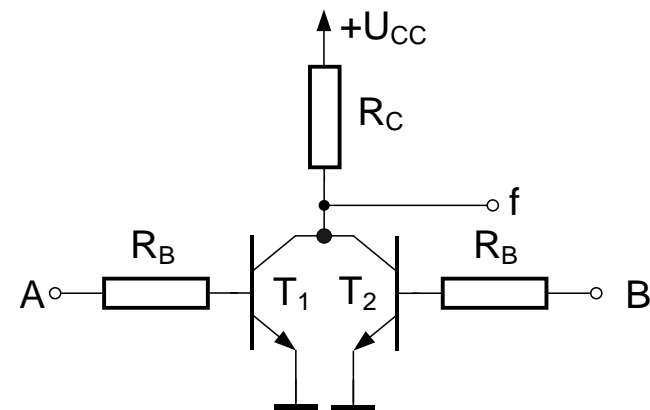

Izvedbe univerzalnih sklopova NI i NILI

- izvedba sklopa NILI (pozitivna logika)
~ paralelni spoj tranzistora:
 - bolja električka svojstva
(nema $U_{izlN} = \Sigma U_S$)
~ izvedba izbora

A	B	f
N	N	V
N	V	N
V	N	N
V	V	N

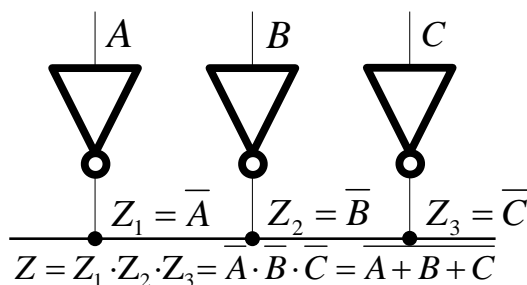
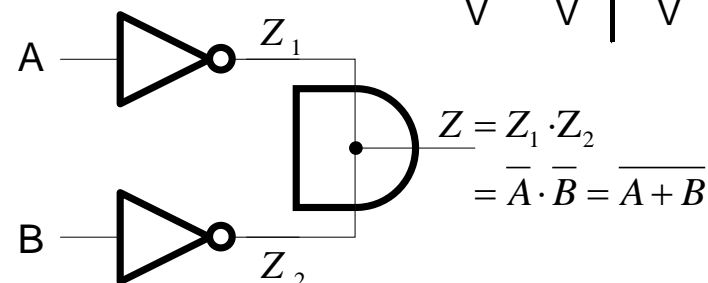
A	B	f
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

Direktno povezivanje izlaza

- *spojeni I* (engl. wired AND):
~ kombiniranje logičkih sklopova
fizičkim povezivanjem izlaza:
- "ušteta" logičkih sklopova
- mogućnost ostvarivanja univerzalne funkcije
- primjena na sabirničkim linijama
~ "raspodijeljena funkcija I"

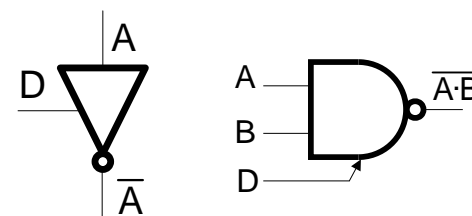
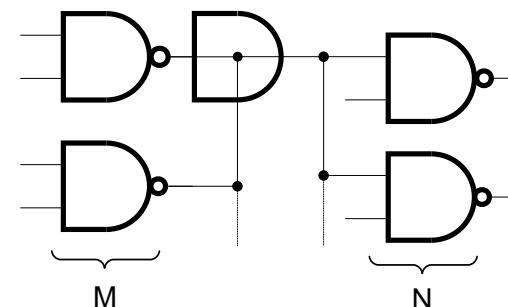
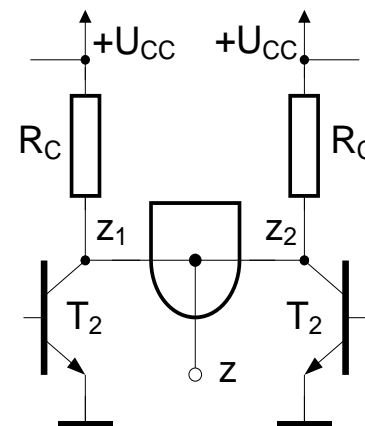
Z_1	Z_2	Z
N	N	N
N	V	N
V	N	N
V	V	V

- diktirano električkim mogućnostima izlaznog stupnja

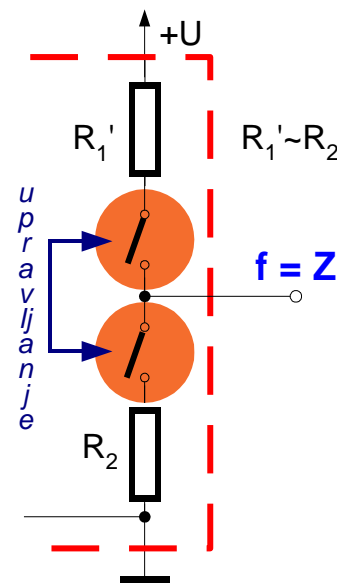
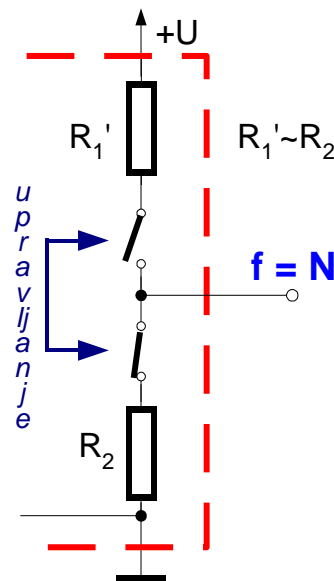
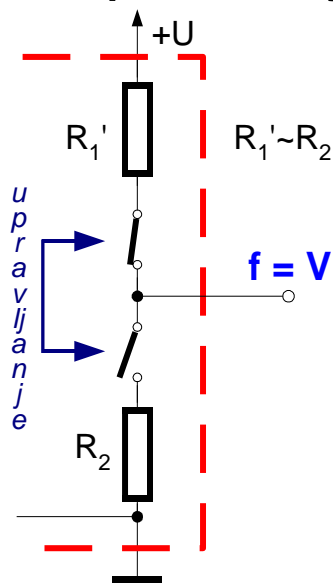
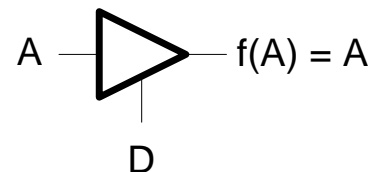
Direktno povezivanje izlaza

- izvedba spojenog I
~ izlazni stupanj:
npr. "pasivni" $R_{PU} = R_C \approx k\Omega$
 - $R_{Cekv} = R_C/M$
M: broj izlaza vezanih u spojeni I
 - najlošiji slučaj:
vodi samo jedan T od njih M
- $$I_{CS} = M \cdot \frac{U_{CC} - U_{CES}}{R_C} + N \cdot I_{IL}$$
- popularno rješenje
~ sklop s *upravljanim* izlazom:
sklop s (izlazom s) tri stanja

Direktno povezivanje izlaza

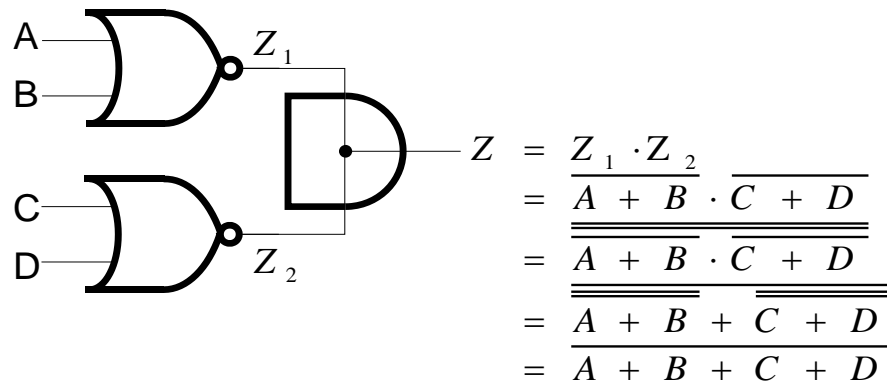
- sklop s (izlazom s) tri stanja (engl. three-state logic)
 - ~ odvajanje izlaza sa sklopkama u protuspoju:
 - visoko (V)
 - nisko (N)
 - "stanje visoke impedancije" (Z)
 - ~ za $D = 1$ obje izlazne sklopke *isključene*:
nema pritezanja ni prema V, a niti prema N

Direktno povezivanje izlaza

- *spojeni ILI* (engl. wired OR)
~ spojeni I, ali od sklopova NILI
- *proširivanje* broja ulaza ekvivalentnog sklopa NILI!

Z_1	Z_2	Z
N	N	N
N	V	N
V	N	N
V	V	V

- električke mogućnosti izlaznog stupnja:
 - moguće ako $R_{pU} \gg$, npr. $R_C > \sim k\Omega$
 - inače zabranjeno, npr. $R_C < \sim 100 \Omega$

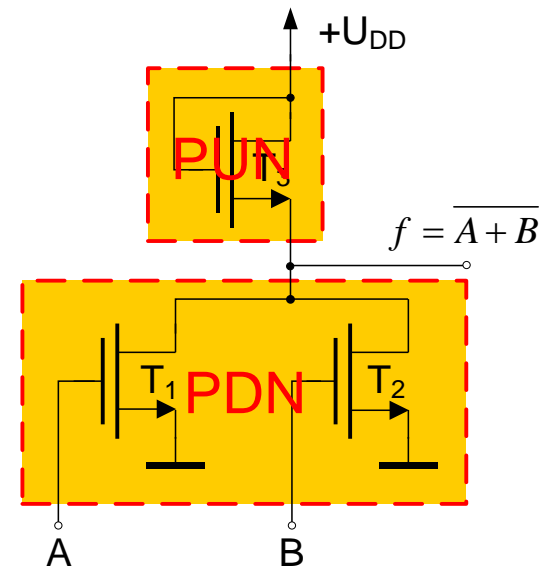

Sadržaj predavanja

- interpretacija logičkih vrijednosti
- implementacije osnovnih logičkih sklopova
- implementacije drugih logičkih sklopova
- **izvedbe logičkih sklopova u tehnologiji CMOS**
- koncept integriranog sklopa
- električka svojstva integriranih izvedbi
- dinamička svojstva integriranih izvedbi
- skupine integriranih logičkih sklopova

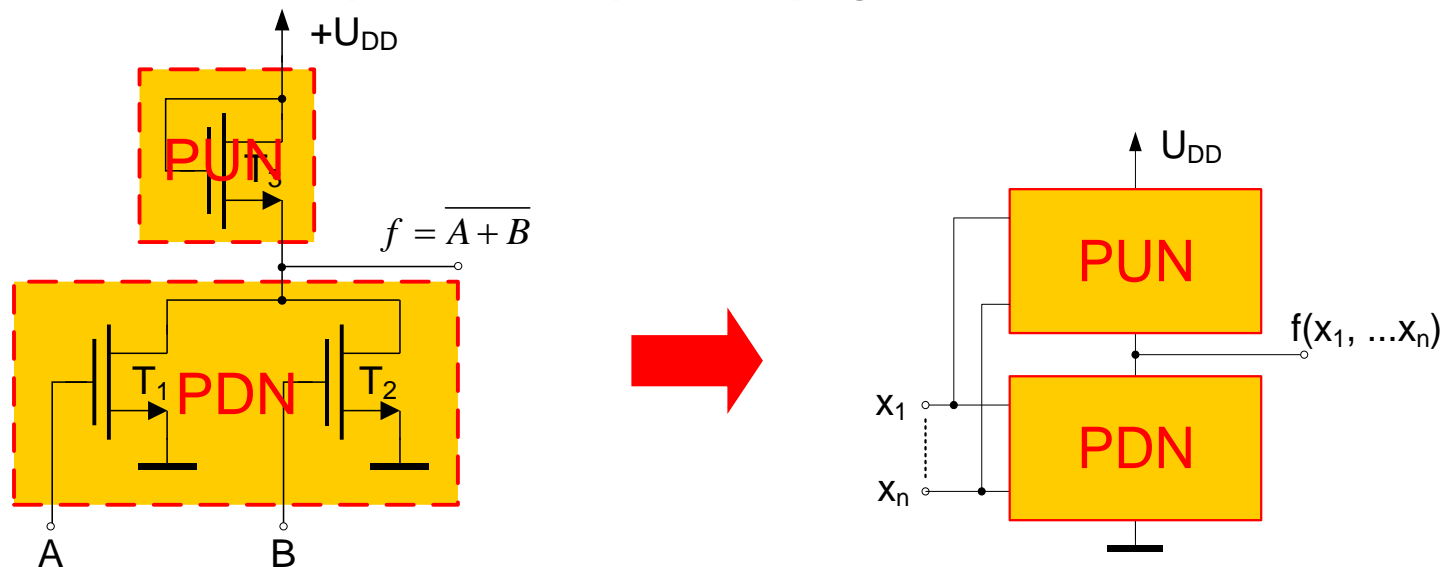
Izvedbe u tehnologiji CMOS

- univerzalni CMOS sklopovi
~ izvođenje iz NMOS sklopova:
 - mreža za pritezanje na masu
(engl. Pull-Down Network, PDN)
~ sklopka (izlazni tranzistor):
ostvarivanje logičke funkcije
 - mreža za pritezanje na napajanje
(engl. Pull-Up Network, PUN)
~ "otpornik" ostvaren
posebnim NMOS tranzistorom

Izvedbe u tehnologiji CMOS

- univerzalni CMOS sklopovi
~ izvođenje iz NMOS sklopova:
 - zamijeniti NMOS za pritezanje na napajanje mrežom sastavljenom od PMOS
 - PMOS (pritezanje na napajanje) i NMOS (pritezanje na masu) električki *komplementarni*
~ izlaz sa *sklopkama u protuspoju!*

Izvedbe u tehnologiji CMOS

- univerzalni CMOS sklopovi NILI i NI (pozitivna logika)
 $\sim T_{\text{izlazni}} = \text{NMOS}; T_{\text{opterećenje}} = \text{PMOS}$
 - sklop NILI:
PDN = paralelno spojeni NMOS
PUN = serijski spojeni PMOS
 - sklop NI:
PDN = serijski spojeni NMOS
PUN = paralelno spojeni PMOS

Izvedbe u tehnologiji CMOS

- izvođenje CMOS sklopa NI (pozitivna logika):

- PUN: $f = \overline{A \cdot B} = \overline{A} + \overline{B}$

$$f = 1 \Leftrightarrow (A = 0) + (B = 0)$$

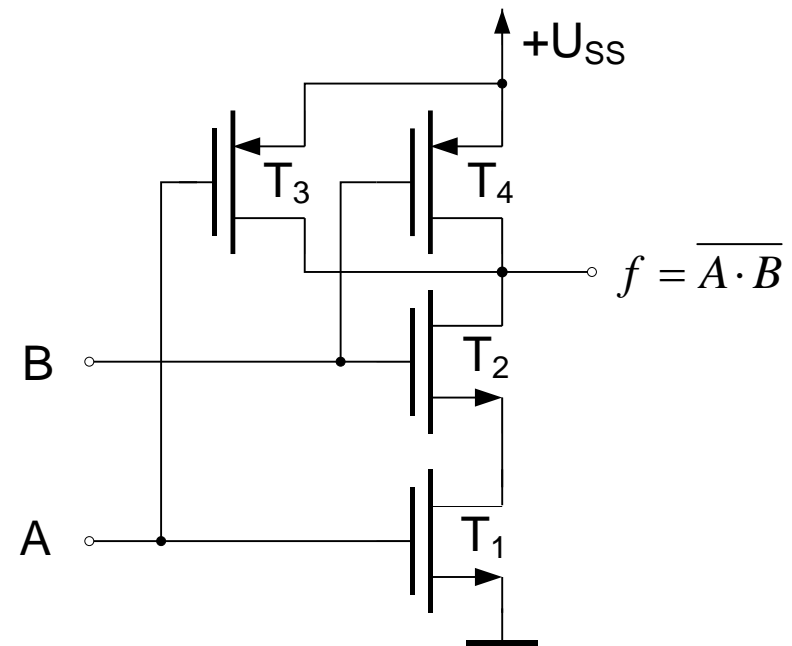
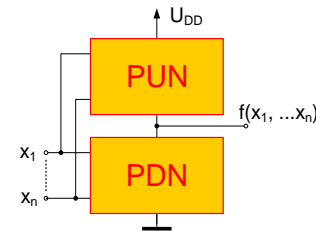
→ *paralela* PMOS !

- PDN: $\overline{f} = A \cdot B$

$$\overline{f} = 1 \Leftrightarrow (A = 1) \cdot (B = 1)$$

→ *serija* NMOS !

A	B	T ₁	T ₂	T ₃	T ₄	f
N	N	NE	NE	DA	DA	V
N	V	NE	DA	DA	NE	V
V	N	DA	NE	NE	DA	V
V	V	DA	DA	NE	NE	N

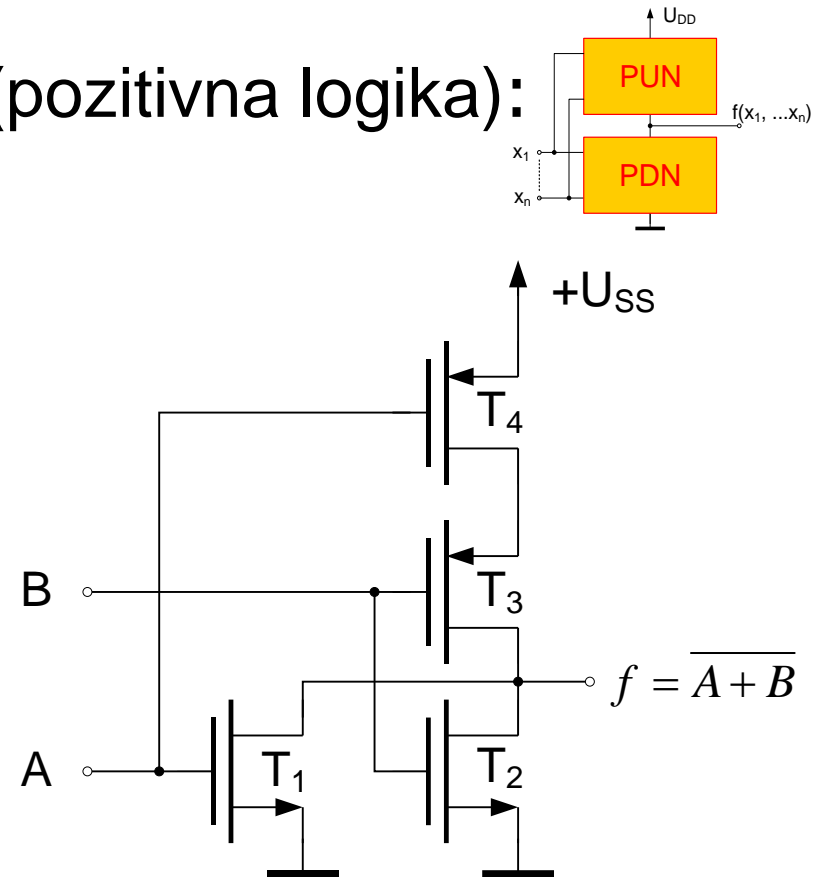
Izvedbe u tehnologiji CMOS

- izvođenje CMOS sklopa NILI (pozitivna logika):

- PUN: $f = \overline{A + B} = \overline{A} \cdot \overline{B}$
 $f = 1 \Leftrightarrow (A = 0) \cdot (B = 0)$
 \rightarrow *serija* PMOS !

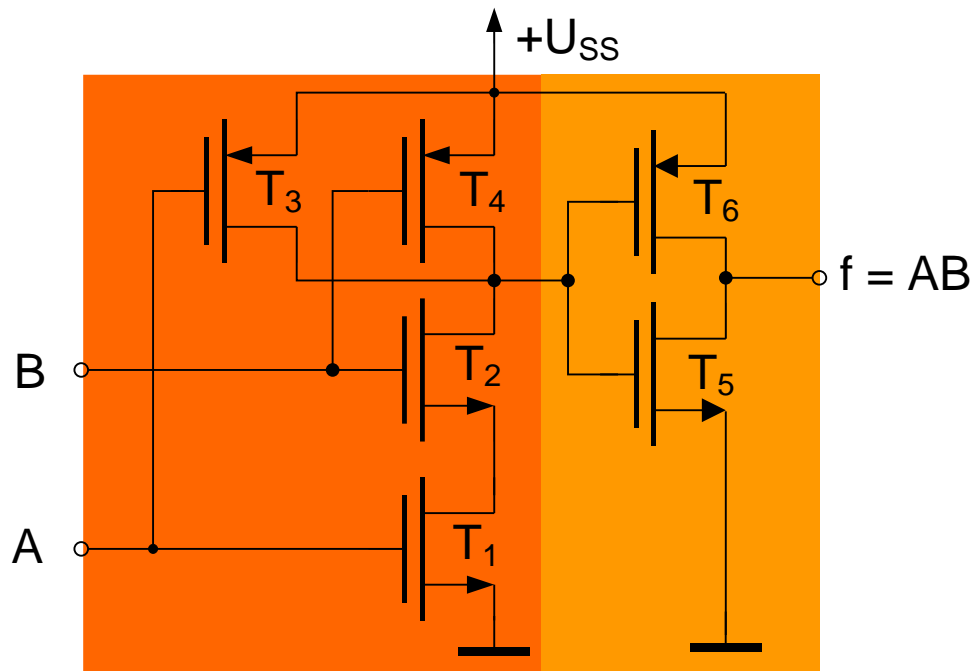
- PDN: $\overline{f} = A + B$
 $\overline{f} = 1 \Leftrightarrow (A = 1) + (B = 1)$
 \rightarrow *paralela* NMOS !

A	B	T ₁	T ₂	T ₃	T ₄	f
N	N	NE	NE	DA	DA	V
N	V	NE	DA	NE	DA	N
V	N	DA	NE	DA	NE	N
V	V	DA	DA	NE	NE	N

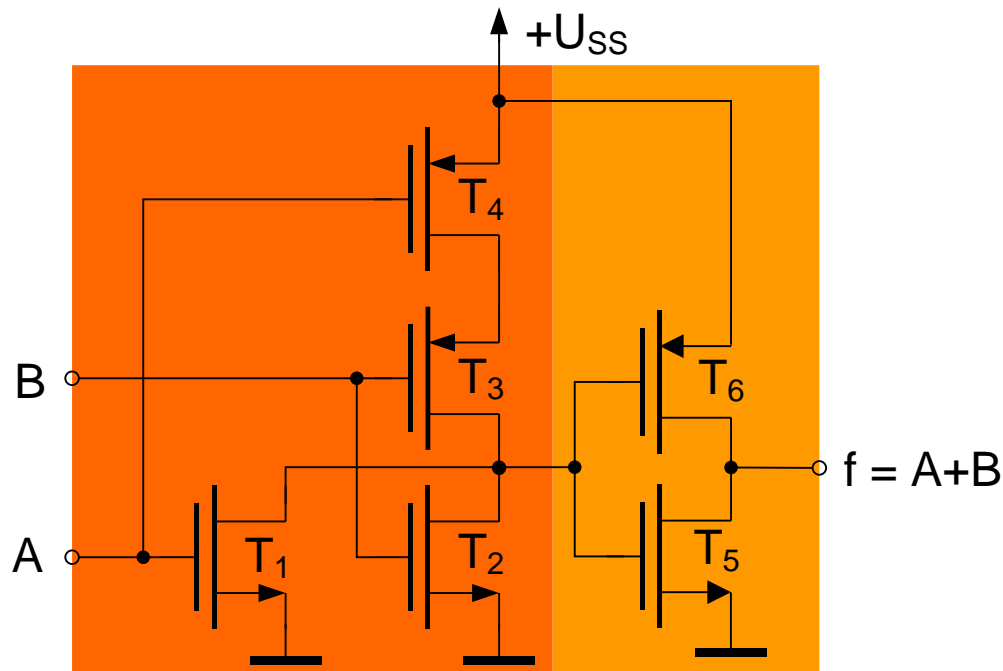
Izvedbe u tehnologiji CMOS

- izvedba CMOS sklopa I
~ kompozicija NE i NI: $I(A, B) = (NE \circ NI)(A, B)$
 $= NE(NI(A, B))$

Izvedbe u tehnologiji CMOS

- izvedba CMOS sklopa ILI
~ kompozicija NE i NILI: $ILI(A, B) = (NE \circ NILI)(A, B)$
 $= NE(NILI(A, B))$

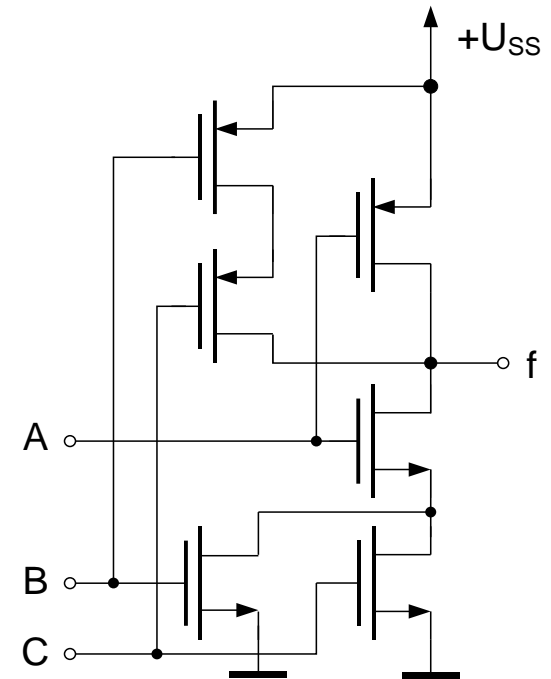
Implementacija funkcija u CMOSu

- poopćenje PDN i PUN
 - ~ izvođenje *proizvoljnog* CMOS sklopa:
 - *sve* varijable *komplementirane*
 - ~ vrlo jednostavno rješenje
 - *neke* varijable *nisu* komplementirane
 - ~ prethodno ih komplementirati

Implementacija funkcija u CMOSu

Primjer: $f = \overline{A} + \overline{B} \cdot \overline{C}$

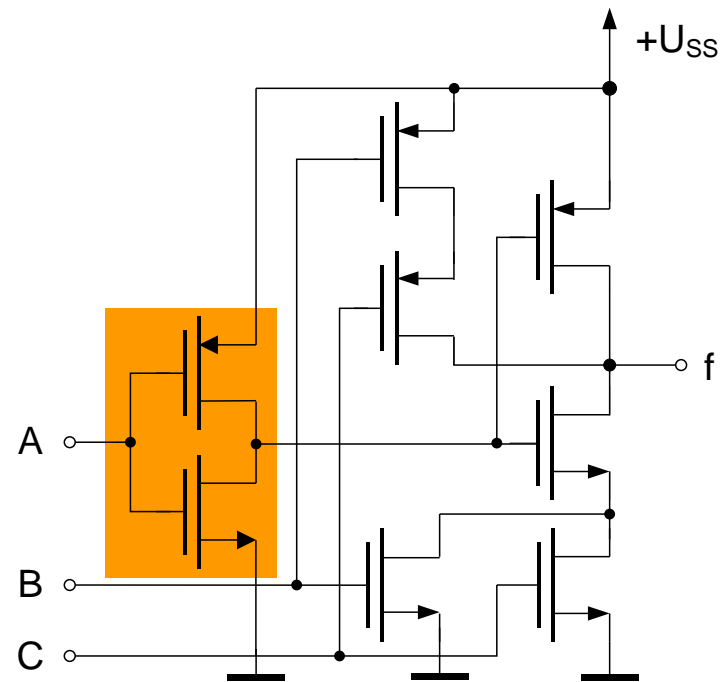
- sve su varijable *komplementirane*
~ direktno izvođenje PUN
- PUN:
 - serija PMOS za B i C
 - paralela PMOS za A i $\varphi(B, C)$
- PDN:
$$\overline{f} = \overline{\overline{A} + \overline{B} \cdot \overline{C}}$$
$$= A \cdot (B + C)$$
 - paralela NMOS za B i C
 - serija NMOS za A i $\varphi(B, C)$

Implementacija funkcija u CMOSu

Primjer: $f = A + \overline{B} \cdot \overline{C} = \overline{\overline{A}} + \overline{B} \cdot \overline{C}$

- invertor za dobivanje \overline{A}
- PUN:
 - serija PMOS za B i C
 - paralela PMOS za \overline{A} i $\phi(B, C)$
- PDN:
$$\overline{f} = \overline{A + \overline{B} \cdot \overline{C}}$$
$$= \overline{A} \cdot (B + C)$$
 - paralela NMOS za B i C
 - serija NMOS za \overline{A} i $\phi(B, C)$

Sadržaj predavanja

- interpretacija logičkih vrijednosti
- implementacije osnovnih logičkih sklopova
- implementacije drugih logičkih sklopova
- izvedbe logičkih sklopova u tehnologiji CMOS
- **koncept integriranog sklopa**
- električka svojstva integriranih izvedbi
- dinamička svojstva integriranih izvedbi
- skupine integriranih logičkih sklopova

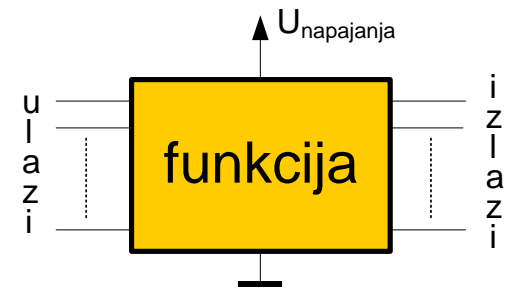

Koncept integriranog sklopa

- električka svojstva:
 - prijenosna karakteristika
 - granica smetnji
 - faktor grananja
 - disipacija snage
- dinamička svojstva:
 - vrijeme kašnjenja
 - mjera dobrote integriranog sklopa
 - vrijeme porasta i vrijeme pada signala na izlazu sklopa

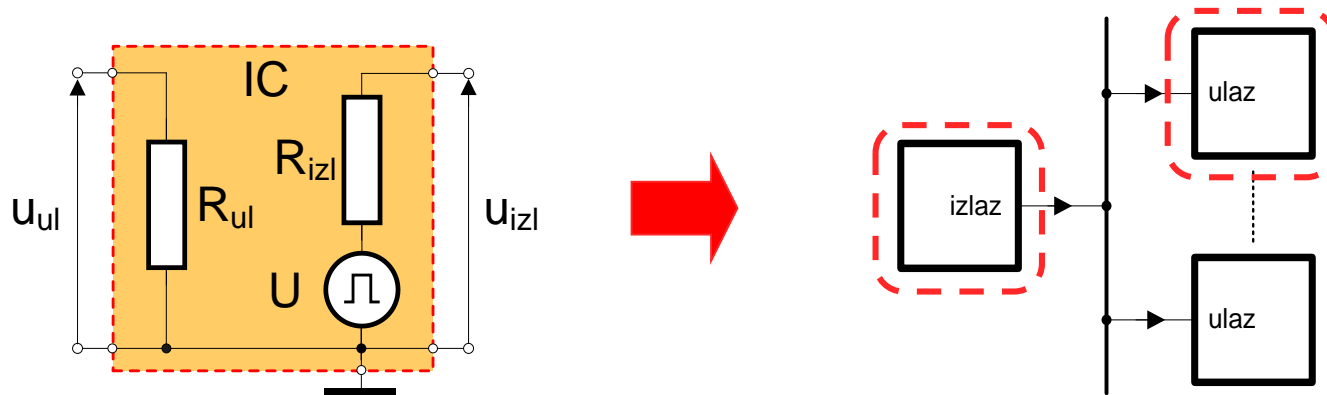
Koncept integriranog sklopa

- *integrirani logički sklop*
 - ~ inkapsulacija složenije funkcijske cjeline u *modul*:
 - minijaturizacija i integriranje složenije cjeline
 - ~ crna kutija s određenim funkcijskim svojstvima, uz zadovoljene uvjete:
 - primjerena pobuda (naponska područja za 0 i 1, granice smetnji)
 - odgovarajući režim rada (napon napajanja, temperatura okoline, opterećenje izlaza)
 - *apstrakcija funkcija* (funkcijska apstrakcija)
 - ~ ne zagleda se u unutrašnjost crne kutije

Električka svojstva integriranih izvedbi

- međusobno *povezivanje* logičkih sklopova
~ *model* koji ističe električka svojstva sučelja:
 - statički uvjeti (za V i za N)
~ opterećenje izlaza ulazima slijedećeg stupnja
 - dinamički uvjeti (prijelazna pojava)
~ djelovanje C_{par}

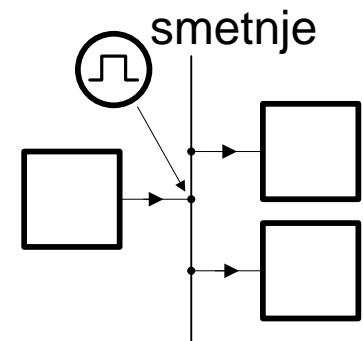

Sadržaj predavanja

- koncept integriranog sklopa
- **električka svojstva integriranih izvedbi**
 - **naponska područja**
 - **prijenosna karakteristika**
 - **smetnje**
 - **opterećenje i faktor grananja**
 - **disipacija snage**
- dinamička svojstva integriranih izvedbi
- skupine integriranih logičkih sklopova

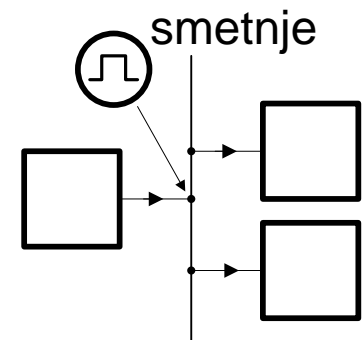
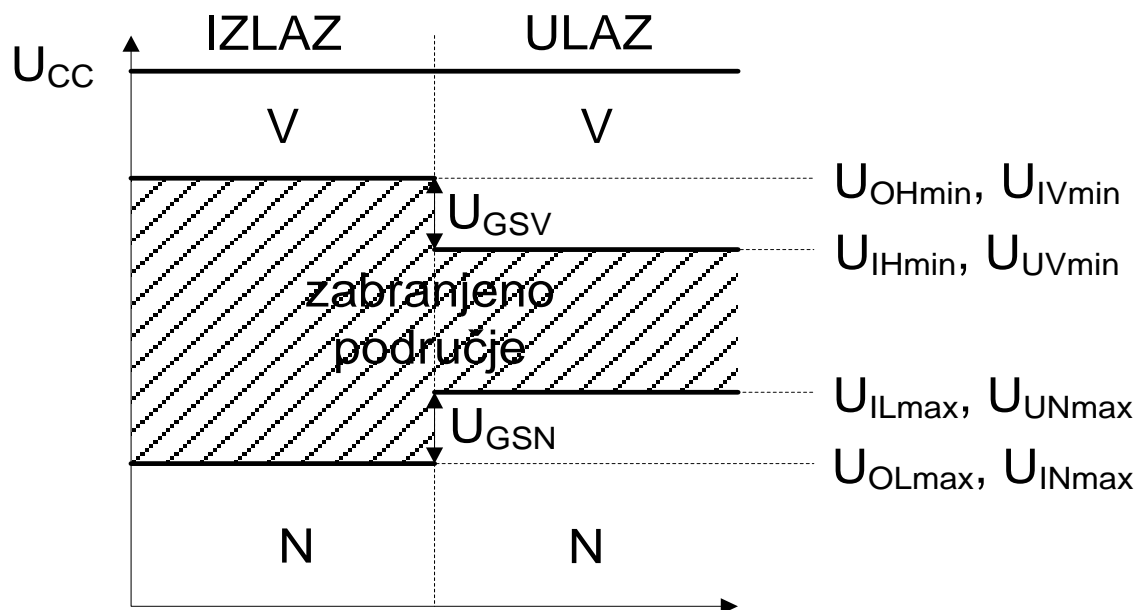
Električka svojstva integriranih izvedbi

- naponska područja *na ulazu i izlazu* logičkog sklopa:
 - naponska područja:
 - varijacije parametara
 - utjecaj opterećenja
 - *zabranjeno područje*
~ "diskriminacija" naponskih razina V i N
 - uže tolerancije na izlazu logičkih sklopova
~ moguće djelovanje (superponiranih) smetnji na ulazu sklopova sljedećeg stupnja

Električka svojstva integriranih izvedbi

- naponska područja na ulazu i izlazu logičkog sklopa

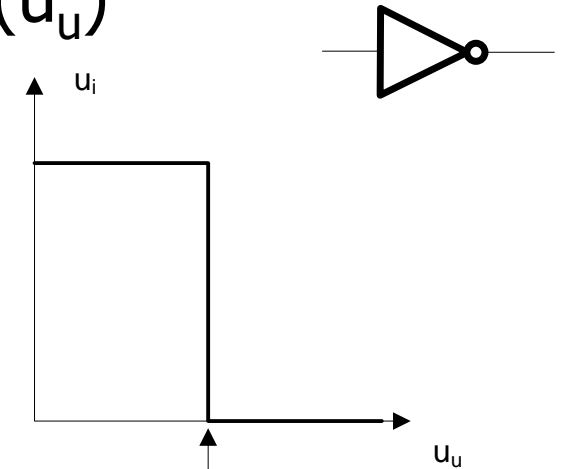

Električka svojstva integriranih izvedbi

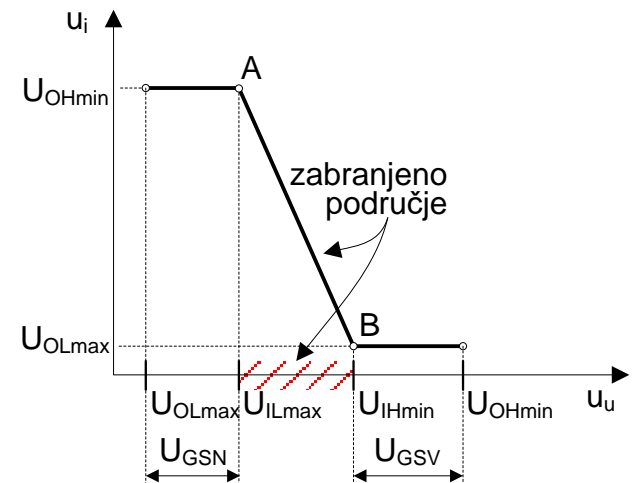
- *prijenosna karakteristika*
(engl. transfer characteristic): $u_i = f(u_u)$

- idealna karakteristika:
oštri prijelaz
~ *nema* zabranjenog područja!

- temeljni sklopovi pojedinih skupina logičkih sklopova
~ *univerzalne funkcije* (NI, NILI)
⇒ invertorska karakteristika

U_T : napon praga,
realno: $U_T \sim u_i = u_u$

Električka svojstva integriranih izvedbi

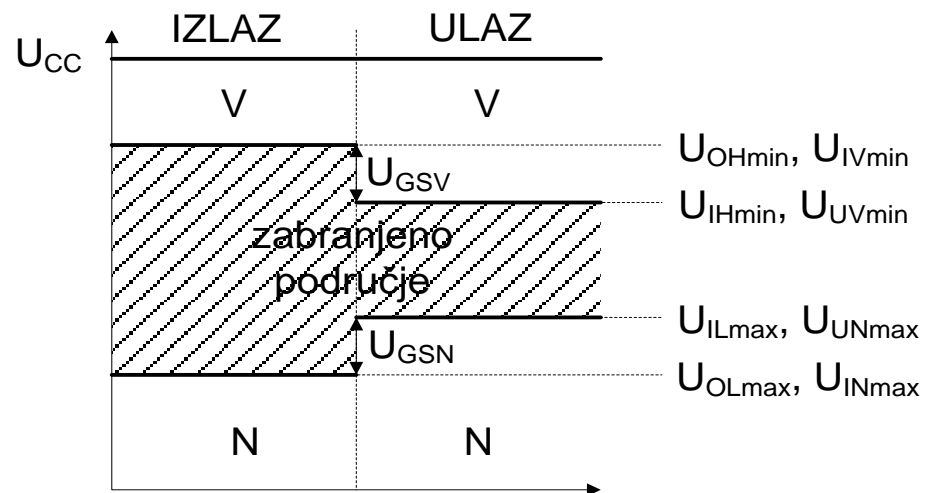
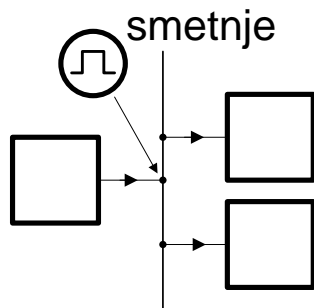
- *smetnje* (engl. noise)
 - ~ superponirani napon na ulazu logičkog sklopa, *može* dovesti do neželjene promjene stanja na njegovu izlazu
- definira se posebno za V, a posebno za N
- *vrste* smetnji (po načinu generiranja):
 - vanjske:
 - indukcija (iskrenja, munje?)
 - unutarnje:
 - preslušavanje, refleksije,
 - parazitni induktivitet strujnih krugova signala,
 - strujni šiljci prebacivanja stanja izlaznog stupnja

Električka svojstva integriranih izvedbi

- *granica istosmjerne smetnje* (engl. DC noise margin)
~ iznos smetnji koji dovodi logički sklop
na rub zabranjenog područja
- djeluje duže od $T_p \sim$ "isto toliko dugo kao i signal"

$$\Delta "1" \equiv U_{GSV} = U_{OHmin} - U_{IHmin}$$

$$\Delta "0" \equiv U_{GSN} = U_{ILmax} - U_{OLmax}$$

Električka svojstva integriranih izvedbi

Primjer:

$$U_{OLmax} = 1 \text{ V}; \quad U_{OHmin} = 4 \text{ V}$$

$$U_{ILmax} = 2,3 \text{ V}; \quad U_{IHmin} = 2,7 \text{ V}$$

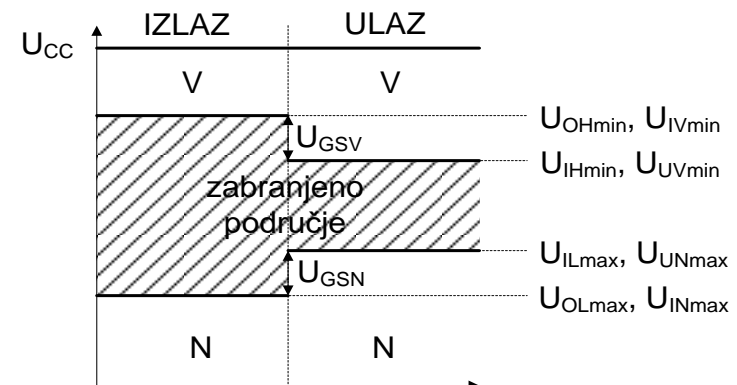
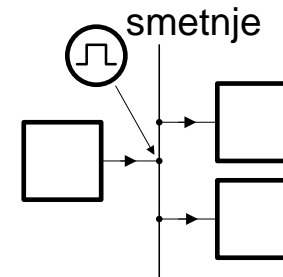
$$\Delta "1" \equiv U_{GSV} = U_{OHmin} - U_{IHmin}$$

$$\Delta "0" \equiv U_{GSN} = U_{ILmax} - U_{OLmax}$$

$$U_{GSV} = 1,3 \text{ V}$$

$$U_{GSN} = 1,3 \text{ V}$$

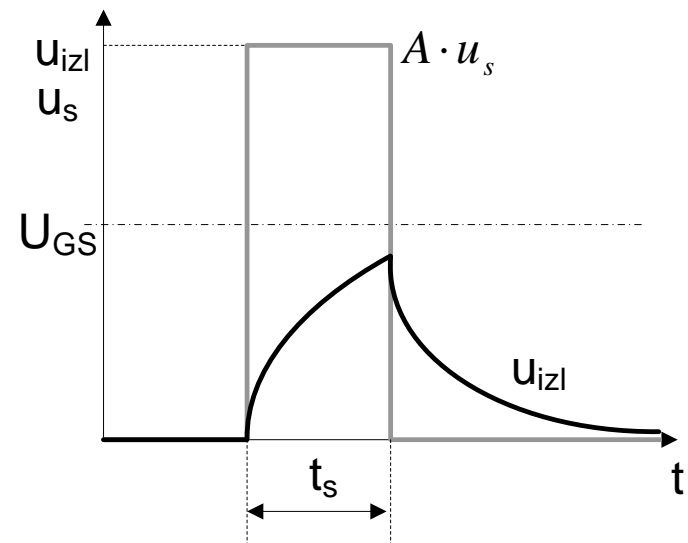
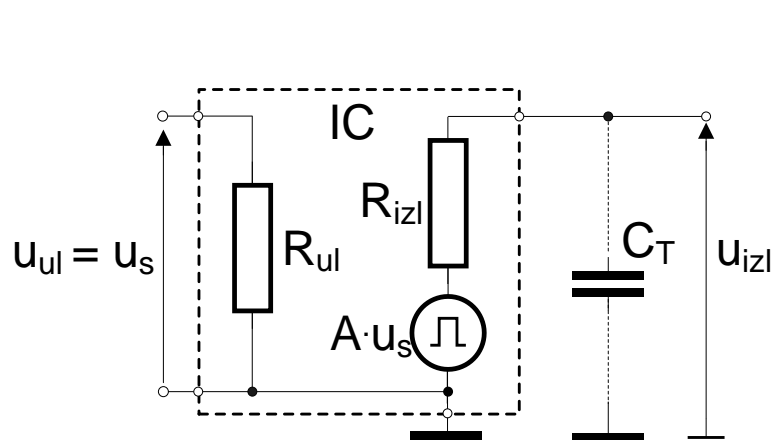
$$U_{GS} = \min\{U_{GSV}, U_{GSN}\} = 1,3 \text{ V}$$

Električka svojstva integriranih izvedbi

- *granica izmjenične smetnje* (engl. AC noise margin):
 - impuls smetnje kraći od T_p
 - mehanizam nabijanja/izbijanja C_T
 - vrlo kratke smetnje ne utječu!

$$U_{GS|AC} > U_{GS|DC}$$

Električka svojstva integriranih izvedbi

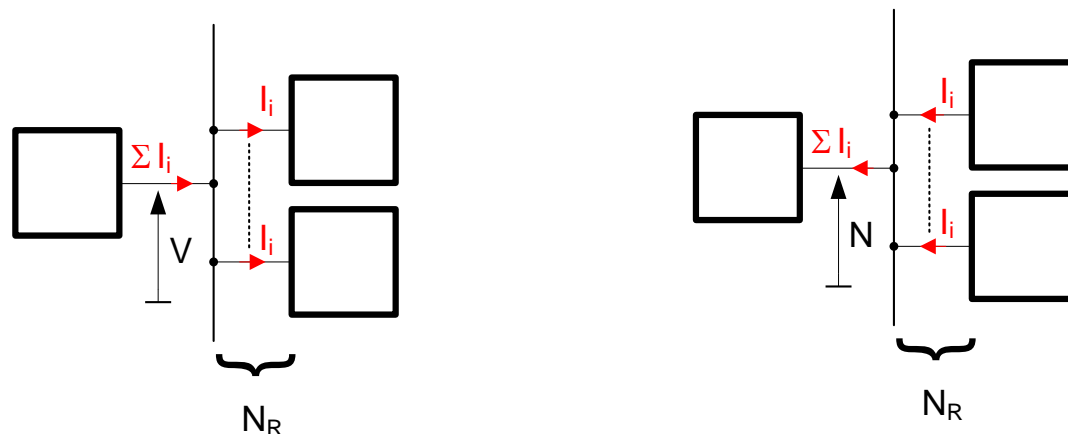
- *opterećenje* izlaza ulazima narednog stupnja
~ promjena električkih/dinamičkih osobina signala:
 - bipolarni sklopovi
~ promjena naponske razine zbog pada napona na R_i
 - MOSFET/CMOS sklopovi
~ promjena dinamičkih svojstava zbog većeg C_T
- mjera opterećenja
~ *faktor grananja*:
 - na izlazu (engl. fan-out)
 - na ulazu (engl. fan-in)

Električka svojstva integriranih izvedbi

- faktor grananja *na izlazu* bipolarnog sklopa, N_R :

broj ulaza istovrsnih sklopova koje je moguće spojiti na izlaz logičkog sklopa, a da sklopovi sigurno rade u predviđenom režimu:

- osigurano da u_i padne u odgovarajuća područja za V i N

Električka svojstva integriranih izvedbi

Primjer:

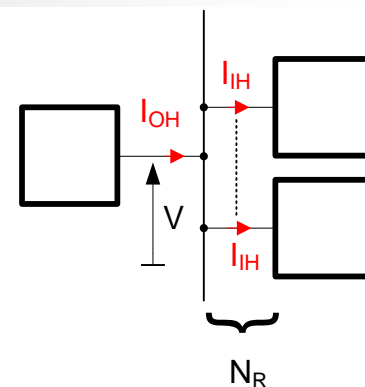
	I_{OL} [mA]	I_{IL} [μ A]	I_{OH} [μ A]	I_{IH} [μ A]
74N	16	1600	400	40
74LS	8	400	400	20

74N pobuđuje 74N: $N_R = 10$

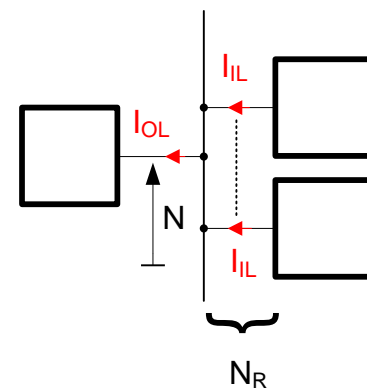
74LS pobuđuje 74LS: $N_R = 20$

74N pobuđuje 74LS: $N_R = ?$

74LS pobuđuje 74N: $N_R = ?$

$$I_{OH} = \sum I_{IH}$$

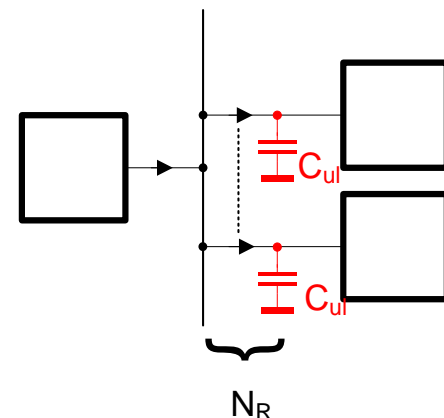
$$I_{OL} = \sum I_{IL}$$

Električka svojstva integriranih izvedbi

- faktor grananja *na izlazu* MOSFET/CMOS sklopa, N_R : broj ulaza istovrsnih sklopova koje je moguće spojiti na izlaz logičkog sklopa, a da se "previše" ne pokvare dinamička svojstva:

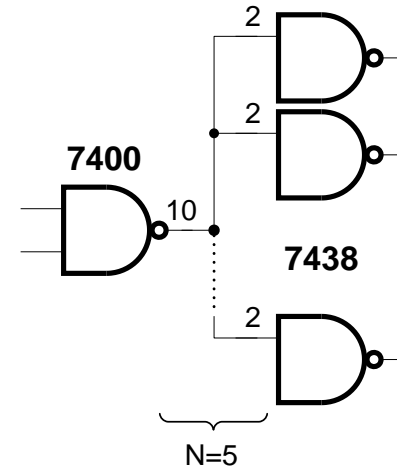
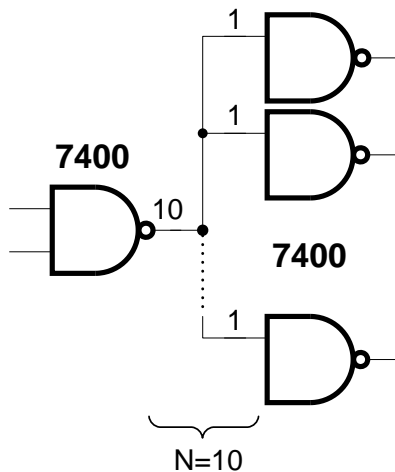
$$C_T = N_R \cdot C_{ul} \rightarrow t_r, t_f \nearrow$$

- kompenzacija djelovanja C_T
 \sim *snažniji* pobudni MOSFET

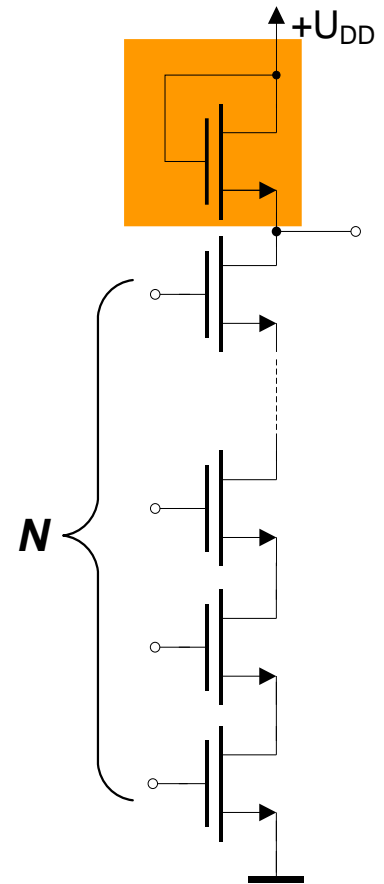
Električka svojstva integriranih izvedbi

- faktor grananja *na ulazu* bipolarnog sklopa, N:
koliko je puta veće opterećenje ulazom sklopa od *jediničnog*, za temeljni sklop skupine
- "jedinična ulazna struja":
za temeljni sklop skupine,
u odnosu na koju se računa faktor grananja

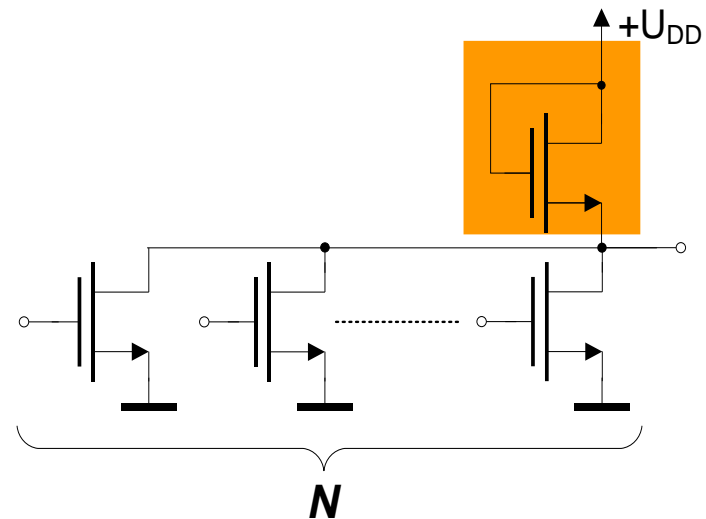
Električka svojstva integriranih izvedbi

- faktor grananja *na ulazu* MOSFET/CMOS sklopa,
N: broj ulaza nekog logičkog sklopa
- *serija* tranzistora (npr. NI):
 - serija MOSFET
 $\rightarrow t'_p \approx N \cdot t_p$,
 - $U_{OL} = \sum U_{OLi}$ ↗
 - izbjegavati!
- CMOS: *uvijek serija NMOS ili PMOS*
 \sim zadržati N ↘

Električka svojstva integriranih izvedbi

- *faktor grananja* na ulazu MOSFET/CMOS sklopa,
N: broj ulaza nekog logičkog sklopa
- *paralela* tranzistora (npr. NILI):
 - paralela MOSFET \approx *jedan* (jači) MOSFET:
 $t'_p \approx t_p/N,$
 $C'_{ul} = N \cdot C_{ul}$
 - N ne utječe na t_p
 \sim *radije NILI*

Električka svojstva integriranih izvedbi

- *statička disipacija* snage:
 - pretpostavka:
sklop je u svakom od stanja 50% vremena

$$P_{st} = U_{napajanja} \cdot \frac{I_{napajanja}^V + I_{napajanja}^N}{2}$$

- ograničenje temperature T u logičkom sklopu
~ ograničena mogućnost odvođenja topline
- ograničenje P_{st} :
 - ograničenje stupnja integracije
 - ograničenje N_R
 - ograničenje smanjivanja t_d
(postoji $C_T = C_P + N \cdot C_{ul}$, a I_i je ograničena!)

Električka svojstva integriranih izvedbi

- *dinamička disipacija snage*
~ pri prebacivanju stanja!

- model: nabijanje/izbijanje $C_T = C_p + N \cdot C_{ul}$

- nabijanje $C_T \sim i_{C1}$:

$$dW = i_{C1} \cdot U \cdot dt; \quad W = \int dW = U \cdot Q = C_T \cdot U^2$$

$$W_{C_T} = \frac{C_T \cdot U^2}{2}$$

energija u C_T

$$W_{R_1} = W_{C_T} = \frac{C_T \cdot U^2}{2}$$

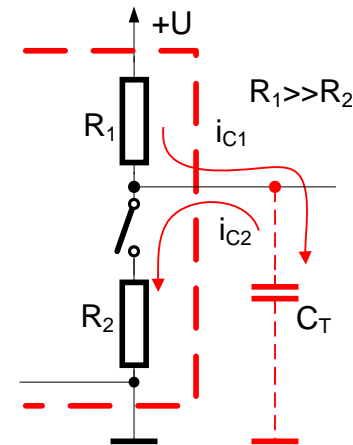
disipirana energija

- izbijanje $C_T \sim i_{C2}$:

$$W_{R_2} = W_{C_T} = \frac{C_T \cdot U^2}{2}$$

- *ukupna* disipirana snaga: f uklj./isklj. [sec^{-1}]

$$W_{disipirano} = W_{C_T} + W_{R_2} = C \cdot U^2; P_d = f \cdot C \cdot U^2$$

Električka svojstva integriranih izvedbi

Primjer:

$$U_{\text{nap1}} = 5 \text{ V}; \quad f_1 = 100 \text{ MHz}$$

$$U_{\text{nap2}} = 3,3 \text{ V}; \quad f_2 = ? \text{ uz } P_d = \text{const.}$$

$$P_d = f \cdot C \cdot U^2$$

$$f_1 \cdot C \cdot U_1^2 = f_2 \cdot C \cdot U_2^2$$

$$f_2 = f_1 \cdot \frac{U_1^2}{U_2^2}$$

$$f_2 = 230 \text{ MHz}$$

$$U_{\text{nap3}} = 1,1 \text{ V}; \quad f_3 = ? \text{ uz } P_d = \text{const.}$$

Sadržaj predavanja

- interpretacija logičkih vrijednosti
- implementacije osnovnih logičkih sklopova
- implementacije drugih logičkih sklopova
- izvedbe logičkih sklopova u tehnologiji CMOS
- koncept integriranog sklopa
- električka svojstva integriranih izvedbi
- **dinamička svojstva integriranih izvedbi**
- skupine integriranih logičkih sklopova

Dinamička svojstva integriranih izvedbi

- *kašnjenje* (odziva) logičkog sklopa
~ promjena (naponske razine) signala na izlazu
u odnosu na promjenu (naponske razine) signala
na ulazu:
 - vrijeme kašnjenja logičkog sklopa, t_d
~ izvedeni parametar,
iz vremene rasprostiranja
 - vrijeme rasprostiranja signala, t_p
~ za pojedine prijelaze
 - mjeri se za $0,5 \cdot U$, odnosno U_T

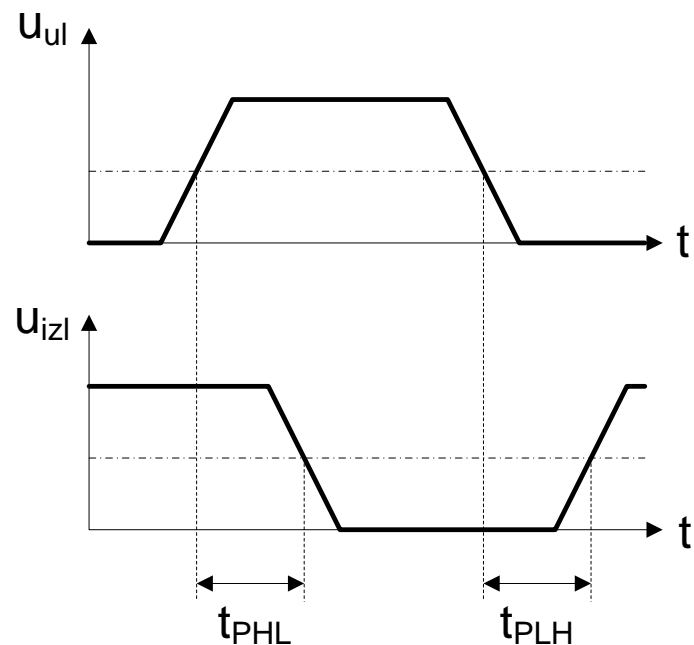
Dinamička svojstva integriranih izvedbi

- *vrijeme rasprostiranja* (proleta, propagacije), t_p (engl. propagation time)
~ različito za prijelaz $V \rightarrow N$, odnosno $N \rightarrow V$

$$t_{PHL}(t_{DVN}) \neq t_{PLH}(t_{DNV})$$

- *vrijeme kašnjenja*, t_d :

$$t_d = \frac{t_{PHL} + t_{PLH}}{2}$$

Dinamička svojstva integriranih izvedbi

- *produkt vremena kašnjenja i disipirane snage*
~ mjera *dobrote* integriranog sklopa:
 - usporedba skupina integriranih logičkih sklopova
 - dimenzija: $[\text{ns}] \times [\text{mW}] = [\text{pJ}]$
 - manji produkt ~ kvalitetniji integrirani sklopovi

Dinamička svojstva integriranih izvedbi

- vremenski hazard kao posljedica konstrukcije sklopa
~ *funkcijski hazard*:
 - električki i dinamički parametri sklopa
~ kašnjenja stvarnih sklopova
 - konkretni dizajn složenijeg sklopa
~ struktura sklopa izražena
kombinacijom jednostavnijih sklopova
 - sinkronizam ulaza (signala)

Dinamička svojstva integriranih izvedbi

- *vrijeme porasta* i *vrijeme pada* signala na izlazu logičkog sklopa
~ utjecaj *izvedbe* izlaznog stupnja:

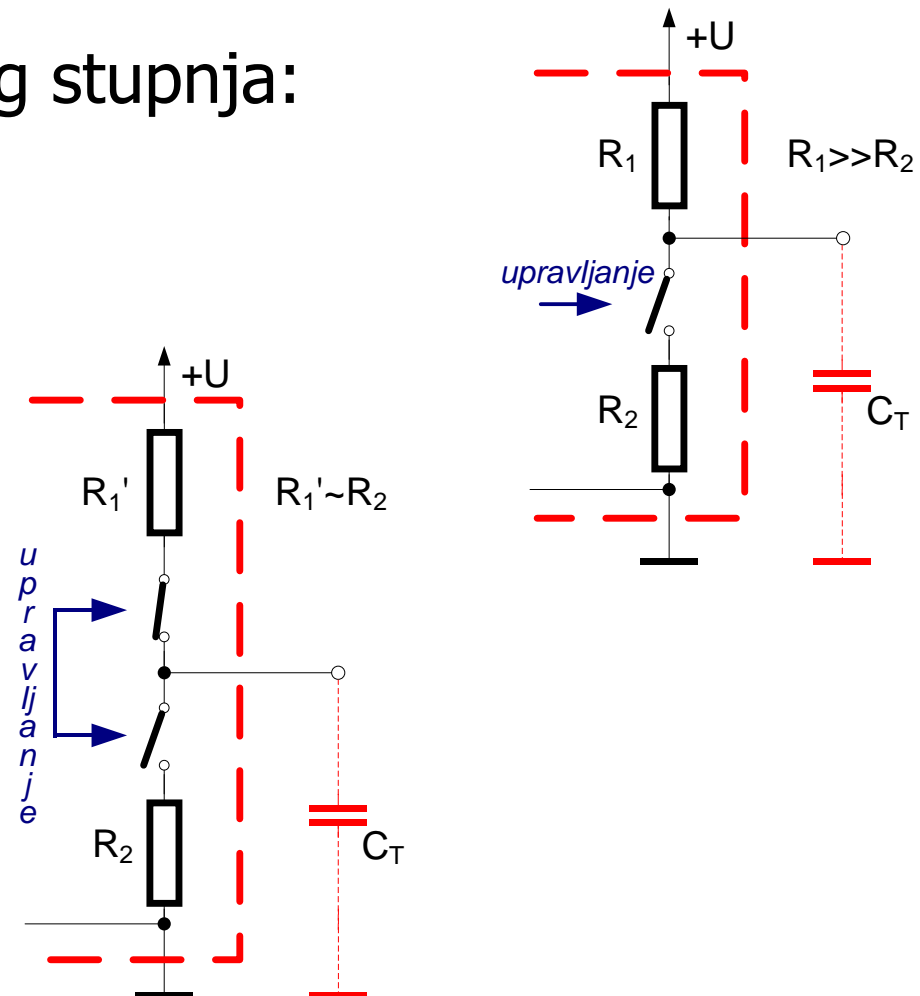
- "pasivno" opterećenje:

$$R_1 \gg R_2 \rightarrow t_r \gg t_f$$

- "aktivno" opterećenje:

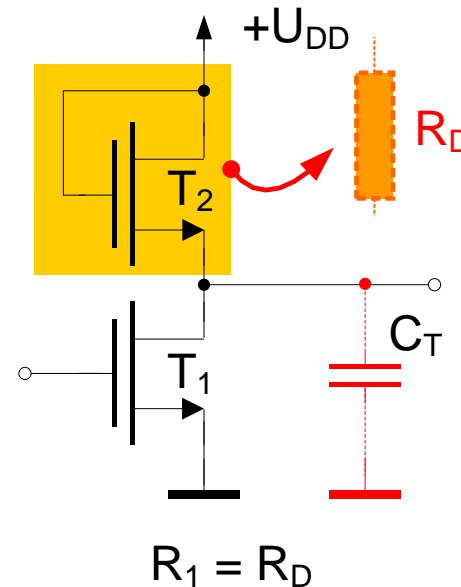
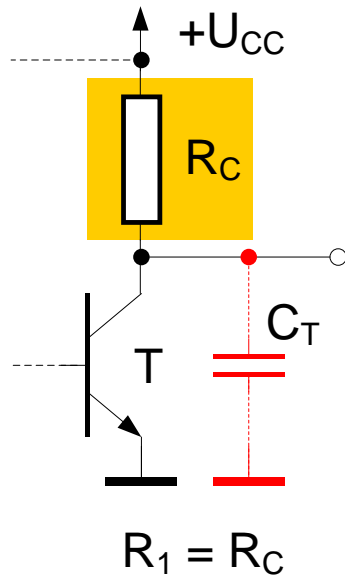
$$R_1' \sim R_2 \rightarrow t_r \sim t_f$$

~ brža izvedba!

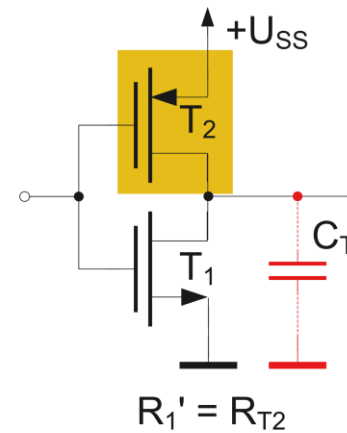
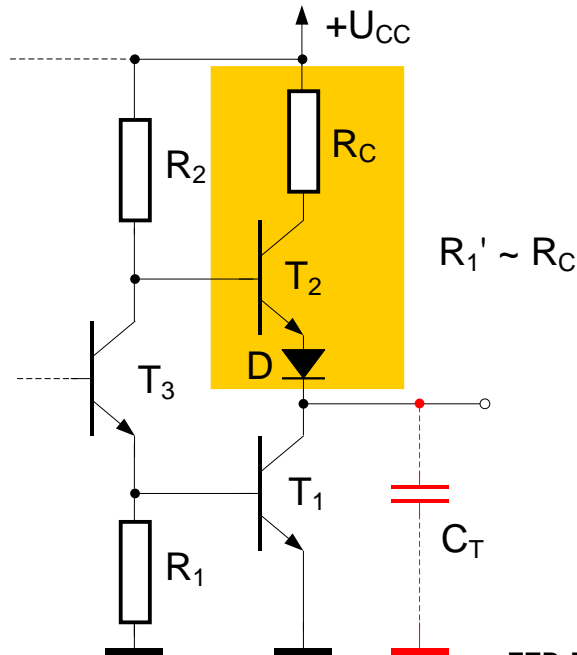
Dinamička svojstva integriranih izvedbi

- izvedba izlaznog stupnja "pasivnim" opterećenjem:
 $R_1 \gg R_2 = R_{T\text{zasićenje}} \rightarrow t_r \gg t_f$
 - pritezanje izlaza ka masi
~ "izlazni" tranzistor
 - pritezanje izlaza ka napajanju
~ (pasivni) otpornik

Dinamička svojstva integriranih izvedbi

- izvedba izlaznog stupnja "aktivnim" opterećenjem:
 $R_1' \sim R_2 = R_{T\text{zasićenje}} \rightarrow t_r \sim t_f$
 - pritezanje izlaza ka masi
~ "izlazni" tranzistor
 - pritezanje izlaza ka napajanju
~ *također* tranzistor (R_C za ograničavanje I_{AC})

Sadržaj predavanja

- interpretacija logičkih vrijednosti
- implementacije osnovnih logičkih sklopova
- implementacije drugih logičkih sklopova
- izvedbe logičkih sklopova u tehnologiji CMOS
- koncept integriranog sklopa
- električka svojstva integriranih izvedbi
- dinamička svojstva integriranih izvedbi
- **skupine integriranih logičkih sklopova**

Integrirani logički sklopovi

- *klasifikacija* integriranih logičkih sklopova
~ prema *stupnju integracije*
= u odnosu na složenost sklopova na čipu:
 - *funkcijska*
~ broj "osnovnih funkcija"
(→ osnovnih logičkih sklopova) na čipu
 - *tehnoška*
~ broj "komponenata",
elektroničkih elemenata (*naprava*, engl. devices)
ostvarenih na čipu;
naprave: Tr, D, R, C (sve preko Tr!)

Integrirani logički sklopovi

- klasifikacija integriranih logičkih sklopova prema *stupnju integracije*

		tehnološka	funkcijska
niski stupanj integracije	SSI	< 100	< 10
srednji stupanj integracije	MSI	100-1.000	10-100
visoki stupanj integracije	LSI	1.000-10.000	100-1.000
vrlo visoki stupanj integracije	VLSI	> 10.000	> 1.000
sustav na waferu	WSI		

Integrirani logički sklopovi

- pregled *skupina* integriranih logičkih sklopova:
 - danas u primjeni:
 - CMOS, već 1960tih
 - TTL, 1962
 - ECL, 1963
 - povijesno zanimljive:
 - RTL, 1961
~ prva skupina!
 - DTL/HTL, 1962
 - NMOS/PMOS, 1970te
 - I²L, 1972

Integrirani logički sklopovi

- usporedba *osnovnih parametara* poznatih skupina integriranih logičkih sklopova:

skupina	serija	t_d [ns]	P [mW]		$t_d \cdot P$ [pJ]	N_R	U_{GSmin} [V]
			statička	dinamička (100 kHz)			
RTL		30	10		300	5	0,3
DTL		25	15		375	8	0,9
HTL		100	50		5000	10	7
TTL	74	9	10		90	8	0,4
	74S	3	20		60	10	0,3
	74LS	9,5	2		19	100	0,3
	74AS	1,7	8		13,6	10	0,3
	74ALS	4	1,2		4,8	100	0,4
ECL	10k	3	25		75	10	0,25
	100k	0,75	40		30	10	0,25
I ² L		40	1		40	8	
NMOS		50	0,1		5	50	
CMOS	4000	50	0,001	0,1	5	> 100	1,5
	74C	30	<0,001			> 100	0,6
	74HC	8	0,02	0,17	1,4	> 100	0,9

U. Peruško, V. Glavinić: *Digitalni sustavi*, Poglavlje 3: Osnove digitalne logike; Poglavlje 6: Elektroničke izvedbe logičkih sklopova.

- interpretacija logičkih vrijednosti: str. 120-122
- implementacije osnovnih logičkih sklopova: str. 84-89
- implementacije drugih logičkih sklopova: str. 204-207, 222-223, 235-236
- izvedbe logičkih sklopova u tehnologiji CMOS: str. 237-239
- koncept integriranog sklopa: str. 199-204
- električka svojstva integriranih izvedbi: str. 209-216
- dinamička svojstva integriranih izvedbi: str. 217
- integrirani logički sklopovi: str. 207-209, 245-246

Zadaci za vježbu (1)

U. Peruško, V. Glavinić: *Digitalni sustavi*, Poglavlje 3: Osnove digitalne logike; Poglavlje 6: Elektroničke izvedbe logičkih sklopova.

- interpretacija logičkih vrijednosti: 3.24
- implementacije osnovnih logičkih sklopova: 6.8
- implementacije drugih logičkih sklopova: 6.13, 6.14, 6.15, 6.17
- izvedbe logičkih sklopova u tehnologiji CMOS: 6.11, 6.18-6.23
- električka svojstva integriranih izvedbi: 6.4, 6.5
- dinamička svojstva integriranih izvedbi: 6.9

Zadaci za vježbu (2)

- M. Čupić: *Digitalna elektronika i digitalna logika. Zbirka riješenih zadataka*, Cjelina 2: Osnovni logički sklopovi; Cjelina 14: Integrirani logički sklopovi.
- izvedbe logičkih sklopova u tehnologiji CMOS:
 - riješeni zadaci: 14.7-14.10,
 - zadaci za vježbu: 1, 3 (str.452-453)
 - električka svojstva integriranih izvedbi:
 - riješeni zadaci: 2.11-2.14, 14.15
 - zadaci za vježbu: 5 (str.452-453)